

Eessõna

2009. aasta oli Eesti Rahva Muuseumi sajanda juubeli aasta – aeg, mil mõeldi ja räägiti Eesti Rahva Muuseumi kohast ühiskonnas enamgi kui tavaliselt. Samal ajal oli see ka tavapärase tööaasta, mil tehti jooksvat muuseumitööd ja valmistati ette uue muuseumihoone ehitamist. 2009. aastasse jäi uue hoone eskiisprojekti väljaarendamine eelprojektiks, uude hoonesse tulevate Eesti kultuuriloo ja Soome-ugri rahvaid käsitlevate püsinäituste ettevalmistustööd, uut hoonet ümbritsevate alade täpsem planeerimine, aga ka muuseumikommunikatsiooni uuriva teadusprojekti käivitamine, eesmärgiga aidata kaasa senisest veelgi avatumana ning inimeste kultuurilist osalust soosiva muuseumiinstituutsiooni sünnile.

Nagu märkis ERMi aktusel peetud juubelikõnes Eesti Vabariigi President Toomas Hendrik Ilves, kasvas Eesti rahva oma muuseumi mõte pikka aega, koos rahvusliku iseteadvuse ja haritlaskonnaga, soovist arendada oma rahvuskultuuri. See oli omas ajas tulevikkuvaatav soov. Seesama soov – olla pärandihoidjana toeks tulevikule – on ka nüüdsete muuseumi arendajate juhtmõte. Uues majas uuenenud muuseum peaks jätkuvalt olema lähtekoht kultuuri edasikestmisel ning ühenduskoht eelnenud ja järgneva vahel. Selle soovi teostumine eeldab koostöötahet, loova mõtte tugevat koondumist muuseumi ümber, eesmärgile pühendumist ja usku, et see suur eesmärk väärib suurt pingutust.

Juubeliaasta näitas, et kõik see on võimalik. Tänu muuseumiga koos tegevate inimeste panusele ei saanud valmis mitte ainult uue hoone ja näituste projektid. 14. aprillil, kui muuseum tähistas 100. sünnipäeva, avasime Tartu-Räpina-Võru maanteel Luunja sillal – Tartu-Maarja ja Võnnu kihelkonna piiril esimesed kihelkonnapiiride tähistajad. Piirkondliku identiteedi hoidjate – kihelkondade piiride tähistamine oli hea näide mitmetasandilisest koostööst ning sellest, et paljud inimesed tundsid vastutust ühiste eesmärkide elluviimise eest. Aasta lõpuks said üle kogu Eesti tähistatud paljud kihelkonnapiirid, tähistuste püstitamist saatis artiklitesari maakonnalehtedes, millega tutvustati kihelkondade kultuuripärandit ning korraldati kihelkondade infopäevi.

Eestis elavad inimesed said muuseumi juubeliaastasse panustada ka muul viisil. Näiteks palus muuseum kinkida endale ühe päeva oma elust, saates ERMile kirjelduse sellest päevast, ükskõik kui harilik või eriline see ka polnud. Nii on aastate pärast võimalik vaadata, kuidas elasid, mida tegid ja millele mõtlesid inimesed

2009. aasta kevadel. Saabunud lood, aga ka üle maailma sünnipäevaks saabunud tervitussõnad kinnitasid, et muuseum on tähtis väga paljudele.

Hoolimata sellest, et võtame kokku juubeliaastat, jätkab ERMi aastaraamat oma traditsiooni, peegeldades esimeses, teadusartiklite osas, jooksvat teadustööd nii ERMis töötavatelt uurijatelt kui ka teistelt. Aastaülevaadete osa avab põhjalikult töid ja tegemisi ERMis ning võtab kokku ka aastapäeva tähistamise. Teadusartiklite osast leiab kuus artiklit eesti kultuuriloost ja etnoloogiast, soome-ugri usuelust ning kaks käsitlust, mis muutuvast Eesti Rahva Muuseumist lähtuvalt arutlevad muuseumiinstituutsiooni rolli ja ülesannete üle infoühiskonna kontekstis.

Bulgaaria etnoloog Ivanka Petrova teeb ülevaate oma 2008. aasta septembris läbi viidud välitöödest kolmes Eesti linnas, eesmärgiga uurida kaasaegset tööelu Eestis. Teda huvitas töötajate individuaalne töökogemus, nende tõlgendused igapäevaelust ja nende käitumine töökohal. Ta kirjeldas Eesti tööelus selliseid iseloomulikke kultuurilisi aspekte nagu inimeste vaheliste suhete märkimisväärne formaliseerumine, sotsiaalse usalduse kõrge tase, isikliku usalduse näitamise sõltumine professionaalsetest tulemustest, ja vähenenud isiklike sotsiaalsete võrgustike kasutamist tööelus. Ivanka Petrova hinnangul annab see kõik tunnistust soovist eemalduda kiiremini sotsialistlikust minevikust ja jõuda lähemale läänelikule igapäevasele tööelule.

Eeva-Kirke Aarma artikkel käsitleb küsimust, kuidas Hiiumaa käsitöötajate käsitöös väljendub nende saareline identiteet. Peaaegu kõik küsitletud käsitöötajad nimetasid end hiidlasteks, sisserännanute puhul on hiidlaseks olemine aga eriti ihaldusväärne kuuluvus. Põliselanike jaoks on käsitööga seotud ideed, materjal ja motivatsioon igapäevase elu lahutamatu osa ja inspiratsioon käsitööks tuleb nende endi kultuuritaustast; sisserännanud said käsitöö tegemiseks enam teadmisi ka õpikutest, internetist ja kursustelt, nad vaatlesid loodust ja keskkonnas elamist kui olulist ideede ja teadmiste saamise viisi. Nii põliselanikud kui sisserännanud kasutavad käsitöös saarerahvale omaseid sümboleid nagu kala, lammas, majakas, tuulik või mütoloogilised mereolendid, abstraktset kahemõttelisust esineb aga vaid põliselanike käsitöös.

Eesti Rahva Muuseumi teadur-kuraator Anu Järsi artikkel käsitleb Pärnu kui kuurortlinna nõukogudeaegset, eelkõige 1960.–1980. aastate argielu kohalike inimeste, kitsamalt ühe rühma – puhkajaid majutanud pärnakate vaatenurgast. Ta vaatab artiklis, kuidas inimesed kirjeldavad tagasivaatavalt oma tegevust puhkajate majutajana ja tollast eluolu. Nõukogudeaegseid olusid vaadeldakse iseseisvumisjärgse aja (1990. aastate) muutunud kontekstis.

Tartu Ülikooli etnoloogia magistrant Piret Koosa annab oma artiklis ülevaate naiste usuelust Ust-Kulomi rajoonis Komimaal. Nõugkogude ajal hävis õigeusu ametlik religioosne struktuur peaaegu täielikult. Teise maailmasõja järgsel perioodil ei olnud seal alles ühtegi tegutsevat kirikut ega õigeusu vaimulikku. See tõi kaasa koduste usuliste rituaalide ning naise rolli tähtsustamise usuelus. Praegu on elanikud suuremal või vähemal määral enkultureeritud rahvalikku õigeusku, seda tänu emadele, vanaemadele ja kogukonnas usuasjades kõrget positsiooni omavatele vanadele naistele. Mitteametlike usuliste ekspertidena on neil kohalike inimeste seas mõnes usualuses küsimuses suuremgi autoriteet kui õigeusu preestril.

ERMi teadur Taavi Tatsi kirjutab Eesti Rahva Muuseumi filmi- ja videoarhiivi arenguplaanidest ning toob välja, et neid tehes tuleb paratamatult arvestada asjaoluga, et infoühiskonnas on igapäevaks loojana, tõlgendajana ja *remiksijana* potentsiaalselt võrdsemal „stardipositsioonil“ kui varem. Tänapäevaks on kättesaadavate digitehnoloogia vahenditega loodav, elektrooniliselt reprodutseeritav audiovisuaalsus saanud igapäevaseks. Muuseumide jaoks peitub siin nii väljakutse kui võimalus. Pikaajalise musealiseerimiskogemusega institutsioonil tuleb endiselt hoolitseda ka sidususe eest varem tehtuga (seda säilitades ja kasutatavaks tehes) kuid musealiseerida igapäevaelu eelkõige jooksvalt, selle toimumise hetkel. Igapäevaelu arhiiv peaks võimalikult hästi tundma mitte ainult oma museaali vaid ka potentsiaalset kasutajat.

Muuseumikommunikatsiooni projekti põhitäitjate Pille Runneli ja Pille Pruulmann-Vengerfeldti artikkel lähtub sellest, et 2014. aastal loodab Eesti Rahva Muuseum avada uue muuseumihoone, mis on toonud kaasa muude väga paljude küsimuste seas ka kommunikatsiooni puudutavaid küsimusi: keda peaks uus muuseum kõnetama, mis on selle eesmärk ja millised võimalikud vahendid. Uuenenud muuseum soovib muutuda senisest enam avalikkusega suhtlevaks ning ära kuulavaks ning seepärast on oluline õppida tundma kultuurilise osaluse protsesse muuseumi kontekstis ning uue meedia rolli nendes protsessides.

Pille Runnel

